

**Пилипенко
Анна Тарасівна**

**Федоріненко
Мілена Ігорівна**

здобувачі першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права
Державного податкового
Університету

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос): веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 16.05.2022).
2. Права людини і збройні конфлікти: навч. посіб./О. В. Сенаторова. – Харків: Лисенко І. Б., 2019. 206 с.
3. Проблеми захисту конституційних прав і свобод громадян України під час врегулювання збройного конфлікту на Донбасі: веб-сайт. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-05/konf_Dondas-157ee.pdf (дата звернення: 16.05.2022).
4. Ткачук П.П., Середенко М.М., Кізло Л.М., Радзіковський С.А. Особливості діяльності органів цивільно-військового співробітництва на Сході України: склад, завдання та перспективи розвитку: матеріали військово-технічного збірника, Національна академія сухопутних військ імені Петра Сагайдачного, Львів, 2018 р. URL: [145176-Текст статті-311880-1-10-20181022.pdf](https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-05/konf_Dondas-157ee.pdf) (дата звернення: 16.05.2022).
5. Ушаков І. В. Нормативно-правове регулювання реалізації цивільно-військового співробітництва в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 24. С. 103–107. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.24.103. Веб-сайт. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7732&i=14> (дата звернення: 16.05.2022).
6. Тітко Е.В. Особливості правового регулювання діяльності СІМС в організації Північноатлантичного договору / Юридичний науковий журнал. №2. 2017. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2017/44.pdf (дата звернення: 16.05.2022).

ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ВІЙНИ

Історія людства завжди була наповнена збройними конфліктами, що дуже довго не мали правового регулювання. Лише за роки після Другої світової війни налічується понад кілька сотень збройних конфліктів, різних за тривалістю та масштабами. Актуальність теми захисту прав та інтересів цивільного населення, як особливо вразливої категорії, тільки посилюється в умовах кризових ситуацій, в тому числі війни.

Вперше це питання було досліджено в XIV – XVI ст. під час створення системи «картелей та капітуляцій» між командуючими армій. З XVIII ст. й поступово принцип недоторканності цивільного населення та некомбатантів закріпився в класичних доктринах та практиці держав в якості норми звичаєвого права. Жан-Жак Руссо у своїх трактатах досить чітко пояснює його: «...війна – це не відносини між людьми, а відносини між державами, коли окремі особи стають ворогами зовсім випадково і зовсім не як люди і не як громадяни, а як солдати; не як співвітчизники, а як його захисники» [3].

Однак з науково-технічним прогресом звичаєві норми все більше втрачають свій авторитет в цій сфері та настає необхідність в кодифікації існуючих та розробці нових норм міжнародного гуманітарного права. Сьогодні ця проблема не втрачає своєї актуальності. Але зараз світова спільнота та система сучасного міжнародного права всіма силами намагаються як можна ефективніше вирішувати та контролювати сутички між державами.

Міжнародні договори – це важливий засіб закріплення правових гарантій захисту мирного населення в умовах війни. Женевська конвенція про захист прав цивільного населення під час війни (далі – Конвенція) та Додаткові Протоколи до Женевських конвенцій про захист жертв збройних конфліктів міжнародного та неміжнародного характеру є правовою основою для захисту цивільного населення в умовах збройних конфліктів та війни (далі – Протоколи) [2].

Цивільні особи, за міжнародним гуманітарним правом, це особи, що не є членами збройних формувань та не є прямими учасниками бойових дій під час збройного конфлікту. Разом вони становлять цивільне населення. Конвенція поділяє цивільних осіб на тих, що перебувають у державі ворожої сторони та тих, які знаходяться на окупованій ворогом території. Незалежно від місця перебування вони мають право на захист честі, гідності, своїх інтересів і прав, поваги до особистості та власних переконань. З стаття Конвенції забороняє зазіхання на життя та недоторканність, захоплення в заручники; покарання без попереднього рішення суду, винесеного належним чином. Заборонено також примушувати мирне населення до праці, а тих, хто працює до роботи, наслідком

якої буде участь у війні. Особи, що перебувають у ворожій державі, повинні мати можливість виїхати з неї. Якщо це неможливо, то ставлення до них повинно бути таким самим, як до іноземців [1].

Перший Протокол зобов'язує сторони поважати та захищати цивільне населення та об'єкти, розрізняти мирне населення з комбатантами, а цивільні об'єкти з воєнними та відповідно направляти свої дії тільки на воєнні об'єкти. Цивільні особи не мають ставати об'єктами нападів. Забороняються насильницькі акти та їх загроза, головною метою яких є тероризування мирного населення.

Другий Протокол забороняє застосовувати голод, як метод ведення воєнних дій, та примусово переміщувати цивільних осіб. Не можна знищувати, псувати чи вивозити об'єкти, необхідні для забезпечення життя мирного населення. Також положення Протоколу забороняють будь-які ворожі дії проти культурної та духовної спадщини народу.

При вивченні теми захисту інтересів цивільного населення в умовах ведення війни було б доречно проаналізувати цивільно-військове співробітництво (СІМІС) як новий шлях врегулювання збройного конфлікту.

Цивільно-військове співробітництво – це систематична діяльність ЗСУ, правоохоронних органів, інших військових формувань. Дана діяльність спрямована на координацію та взаємодію названих структур з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування. Її мета полягає у формуванні позитивної громадянської думки і забезпеченні допомоги цивільному населенню [4].

У 80-х роках ХХ століття на територіях країн Південної та Східної Європи точилися численні міжетнічні конфлікти, саме ці події і підштовхнули людство до ідеї створення структур цивільно-військового співробітництва.

Питанням структури цивільно-військового співробітництва займалися деякі вчені, серед них – Е. В. Тітко [6], П. П. Ткачук, М. А. Белов та інші.

За мету СІМІС ставить встановлення та підтримку співробітництва цивільного населення з військовими структурами в межах зони конфлікту. Дане співробітництво має ціль – створення найбільших моральних, матеріальних і тактичних переваг над противником при розв'язанні кризової ситуації.

Беручи до уваги історичний досвід, а саме проведення операції на території колишньої Югославії, військові аналітики НАТО зробили висновок, що застосування військової сили, не являється вирішальним фактором для досягнення кінцевої мети. Існуючі загрози потребують сталого моніторингу цивільного середовища, вивчення і прогнозування впливу громадянського суспільства на дії військових сил. Саме це забезпечує ефективне проведення заходів цивільно-військового співробітництва під час застосування міжнародних миротворчих контингентів.

Як зазначається у Стратегічній концепції НАТО: «Взаємодія між об'єднаними збройними силами і цивільним оточенням в операційній зоні є головною умовою успіху операцій» [5].

Система діяльності структур цивільно-військового співробітництва включає 10 основоположних принципів: пріоритет місії, організація управління, ефективне використання ресурсів, концентрація зусиль, забезпечення зацікавленості цивільних організацій, спільні цілі, взаємна довіра, гуманізм, прозорість відносин, зв'язок. До основних завдань СІМІС в мирний час можемо віднести наступні:

- аналіз становища, створення інформаційної бази про діяльність органів влади, міжнародних, неурядових, громадських організацій;
- координація діяльності органів військового управління з невійськовими структурами;
- підготовка військового контингенту до виконання завдань в умовах цивільного оточення у зоні конфлікту [4].

Слід зазначити, що окрім діяльності даної структури, також велику роль відіграють міжнародні гуманітарні організації. Перш за все це Міжнародний Комітет Червоного Хреста, який забезпечує координацію дій компонентів Руху у період збройного конфлікту.

Отже, виходячи з усього вищенаписаного, можна сказати, що питання захисту інтересів цивільного населення в умовах ведення війни стояло надзвичайно гостро як кілька століть

назад, так і сьогодні. Для вирішення даного питання існує правова основа у вигляді численних конвенцій, угод, а також певні структури цивільно-військового співробітництва. Все, що необхідно людству зараз в умовах ведення війни – дотримуватися вже створених норм та вміти співпрацювати один з одним.